

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ»

Δήμος Αμαρουσίου
www.maroussi.gr

Κ.Ε.Δ.Α
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
www.keda.com.gr

Ο **Δήμος Αμαρουσίου** υλοποιεί τις «**Πολιτιστικές Διαδρομές**», ένα Πρόγραμμα που μέσα από οργανωμένους περιπάτους σε ιδιαίτερου ενδιαφέροντος σημεία και τοποθεσίες της πόλης, προσφέρει στους δημότες ευκαιρίες γνώσης και αναψυχής.

Παράλληλα με τη συμβολή του στην αισθητική και ευρύτερη παιδεία, το πρόγραμμα επιδιώκει να βελτιώσει τη σχέση των πολιτών με τον δημόσιο χώρο, μέσα από τη γνωριμία τους με την ιστορία, τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά αλλά και με θετικά υποδείγματα από τη σύγχρονη πραγματικότητα της πόλης.

Πολλές διαδρομές σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν με τη συνεργασία του Δήμου με άλλους δημοσίους και ιδιωτικούς φορείς, όπως το Υπουργείο Πολιτισμού, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, το ΟΑΚΑ, το Μουσείο Τσαρούχη κ.ά. φορείς, με τους οποίους ο Δήμος αναπτύσσει πολυεπίπεδες συνέργειες στο τοπικό επίπεδο.

Οι «Πολιτιστικές διαδρομές» αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής του Δήμου, που λαμβάνει υπόψη τη φυσιογνωμία και το ιστορικό συνεχές της πόλης και θέτει τον Πολιτισμό στο κέντρο των πολιτικών αστικής ανάπτυξης.

Αγαπητοί συμπολίτες μου,

Δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις όπως οι “Πολιτιστικές Διαδρομές”, γιατί συνδέονται με τις επιλογές και την απαιτούμενη ευρεία συναίνεση για ένα είδος ανάπτυξης, που σέβεται το περιβάλλον και την ιστορική φυσιογνωμία της πόλης. Συνδέονται επίσης, με το επίπεδο της τοπικής δημοκρατίας, καθώς συμβάλλουν στη διαμόρφωση συνειδητών πολιτών που γνωρίζουν, αγαπούν και μεριμνούν για την πόλη, συμμετέχουν στα κοινά και συνδιαμορφώνουν το σήμερα και την εξέλιξή της. Η μεγάλη ανταπόκριση του κόσμου μας δίνει δύναμη, να συνεχίσουμε αποφασιστικά σ’ αυτή την κατεύθυνση.

Θεόδωρος Αμπατζόγλου

Δήμαρχος Αμαρουσίου

Φίλες και φίλοι,

Με τις «Πολιτιστικές Διαδρομές», βήμα – βήμα, μαζί με τους πολίτες του Αμαρουσίου, διερευνούμε στοιχεία της ταυτότητας της πόλης μας, όσα μαρτυρούν την ιστορική της συνέχεια, τη σχέση της με την Τέχνη και τον Πολιτισμό, τα φυσικά της πλεονεκτήματα. Τα Μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία, οι εκκλησίες, τα νεοκλασικά, οι γειτονιές, οι εκτάσεις, που διατηρούν κομμάτια του φυσικού της περιβάλλοντος, περικλείουν όσα δημιούργησαν το όνομα και τη συνείδηση του τόπου μας. Γνωρίζοντας την πόλη μας, επιδιώκουμε να ανασυνθέσουμε τη φυσιογνωμία της και να συμβάλλουμε όλοι, από κοινού, στην αναβάθμισή της.

Νικόλαος Πέππας

Πρόεδρος Κοινοφελούς Επιχείρησης
Δήμου Αμαρουσίου

Όταν οι Πόλεις αναζητούν την Ιστορία τους!

Το Μαρούσι προσφέρει ενδιαφέρουσες πολιτιστικές διαδρομές, στις οποίες αποτυπώνεται η ιστορική συνέχεια της πόλης. Αρκεί κανείς να περιδιαβεί μία και μόνη γειτονιά, για να συναντήσει διάσπαρτα σημεία - σταθμούς της μακραίωνης παρουσίας της, όπως και μαρτυρίες της ζωής και του έργου σημαντικών ανθρώπων, που έζησαν εδώ και διαμόρφωσαν την πνευματική πορεία του τόπου. Η πόλη αποτελεί παλίμψηστο πολλών περιόδων και πολιτισμών, υπενθυμίζοντας καθημερινά στον περιπατητή, ότι το παρελθόν συνδέεται με το παρόν και αυτό με τη σειρά του, προετοιμάζει το μέλλον. Γιατί με τον κατάλληλο αστικό σχεδιασμό, το πλέγμα των μνημείων και της φύσης, συνδεόμενα μεταξύ τους, μπορούν να αποτελέσουν για το Μαρούσι το ανταγωνιστικό του πλεονέκτημα.

Από τις 20 Νοεμβρίου 2021 έως τις 10 Ιουνίου 2023, ο Δήμος Αμαρουσίου, μέσω της ΚΕΔΑ, υλοποίησε έναν κύκλο οκτώ πολιτιστικών διαδρομών, οι οποίες περιγράφονται στη συνέχεια.

1

Στη συνοικία του Αγίου Νικολάου

20 και 27 Νοεμβρίου 2021

Αξίζει πραγματικά, μία περιήγηση στους ήσυχους δρόμους της συνοικίας του Αγίου Νικολάου, με κατεύθυνση το κέντρο του Αμαρουσίου. Αφετηρία, το **Μουσείο Γ. Τσαρούχη**, στα όρια της πόλης με την Άνω Πεύκη. Στεγάζεται σε διώροφο κτίριο, που κατασκευάστηκε το 1965 και φιλοξένησε την κατοικία, το εργαστήριο και το μουσείο του Γιάννη Τσαρούχη (1910-1989), του δημοφιλέστερου ίσως, Έλληνα ζωγράφου του 20ού αι. και σπουδαίου διανοητή. Εδώ στεγάζεται και το Ίδρυμα Γ. Τσαρούχη. Η Συλλογή του συγκροτήθηκε από δωρεά και κληροδοσία του μεγάλου Νεοέλληνα Εικαστικού και αριθμεί περί τα 4.000 ζωγραφικά έργα, σχέδια, προπαρασκευαστικές μελέτες και σκηνογραφικές μακέτες. Το Εργαστήριο του ζωγράφου, με το πρωτογενές υλικό του, αποκαλύπτει στον επισκέπτη ενδιαφέρουσες διαστάσεις της εικαστικής δημιουργίας.

Το Μουσείο / Ίδρυμα Γ. Τσαρούχη αποτελεί δείγμα νεοκλασικού κτιρίου, που ακολουθεί τις αναλογίες και τα μορφολογικά στοιχεία των παλαιών αθηναϊκών σπιτιών και περιλαμβάνεται στα έξι χαρακτηρισμένα από το ΥΠΠΟ ως Νεότερα Μνημεία της πόλης. Τόσο το κτίριο, όσο και ο εξωτερικός του χώρος σχεδιάστηκαν από τον ίδιο. *«Το σπίτι μου ήθελα να χτίσω σαν τα παλιά σπίτια του Μαρουσιού, με αυλή εσωτερική και γύρω-γύρω χαμηλά δωμάτια και λίγο υπερυψωμένο ατελιέ για το φως. Μάζεψα σχέδια και φωτογραφίες από τα παλιά μαρουσιώτικα σπίτια...»*. Όμως το θεσμικό πλαίσιο δεν άφησε να γίνει το όνειρο πραγματικότητα. *«...Για να σωθεί η κατάσταση του έδωσα μορφή νεοκλασική»*, γράφει ο ίδιος στα σημειωματάριά του.

Λίγα στενά πιο κάτω, συναντάμε μια επιγραφή: «Τριανέμι. Ο ομφαλός της γης. Κωστής Παλαμιάς». Εδώ που βρίσκεται σήμερα μια πολυκατοικία, ήταν η **οικία του Γιώργου**

Κατσιμπαλη (1899-1978), σημαντικού διανοούμενου και συγγραφέα της θρυλικής γενιάς του '30, αδελφικού φίλου του Γιώργου Σεφέρη. Είναι ο μυθικός πρωταγωνιστής του Henry Miller στο βιβλίο του «Ο Κολοσσός του Μαρουσιού».

Γράφει στην εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ (27/2/2000), η Νόρα Αναγνωστάκη: «Στα μέσα της δεκαετίας του '30, ανηφορίζοντας από το Μαρούσι προς το δάσος της Μαγκουφάνας, αριστερά βρισκόταν η στάνη του μπάρμπα - Αποστόλη και δεξιά, στο υψωματάκι, δέσποζε το σπίτι του Κατσιμπαλη, απλό, διώροφο με μια μεγάλη βεράντα στο πάνω πάτωμα. Σε αυτό το σπίτι (που το βάφτισε "Τριανέμι" ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου) τους μάζευε όλους και εκεί κουβαντιάζανε τα ζέοντα λογοτεχνικά θέματα της εποχής...».

Και ο Henry Miller, για τον Γ. Κατσιμπαλη: «...Κάτω απ' αυτή την ψηλή βεράντα του Μαρουσιού...ο άνθρωπος που μιλούσε δεν είχε πια ανάστημα μήτε ανθρώπινες διαστάσεις. Είχε γίνει ένας Κολοσσός που η σιλουέτα του ρενστοποιόταν καθώς πήγαινε κι ερχόταν από τα περασμένα στα μελλούμενα... Μιλούσε, μιλούσε ατέλειωτα, ασταμάτητα, απαθής, αστέρευτος, ακατάσβεστος - φωνή που είχε πάρει φόρμα και περίγραμμα και ουσία - πρόσωπο που είχε ξεχειλίσει από το ανθρώπινο πλαίσιο του-σιλουέτα που οι αντίλαλοί της βροντολογούσαν στις βαθιές πλαγιές των μακρινών βουνών».

Κατηφορίζοντας στην ίδια γειτονιά, φτάνουμε στο **μεταβυζαντινό εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου**, μονόκλιτη κεραμοσκέπαστη βασιλική με ημικυκλική αψίδα Ιερού και τοιχογραφίες, που μαρτυρούν τη μεγάλη εκκλησιαστική κληρονομιά του Μαρουσιού. Είναι χτισμένο στα τέλη του 15ου και αρχές του 16ου αι. Η εύρεση αναθηματικού αναγλύφου του 4ου π.Χ αι. φανερώνει την προύπαρξη καταλοίπων αρχαίου κτίσματος. Πιθανότατα, κάποια απ' αυτά, χρησιμοποιήθηκαν στην οικοδόμηση της τοιχοποιίας του. Η αγιογράφισή του έγινε το 1622 από τον ιερέα Δημήτριο, ο οποίος είχε αγιογραφήσει όλα τα ξωκκλήσια της περιοχής, όπως αναφέρει στο βιβλίο του Τα Ύρνημοκκλήσια του Μαρουσιού ο Φώτης Κόντογλου (1895-1965), περιηγητής και προσκυνητής τους. Η αγιογραφία τους είναι καμωμένη από κάποιον αγράμματο που δούλευε "εν αφελότητι καρδίας", γράφει. «Η τέχνη του δεν έχει μαστοριά, ούτε εξυπνάδα, ούτε τίποτε φανταχτερό. Απ' αυτά τα αθώοιτα και τα ντροπαλά έργα βγαίνει μια γλυκύτατη πνοή από πίστη και ταπεινωση και σε κάνουν να γίνεις κι εσύ απονήρευτος και αθώος σαν και κείνον που τάφτιαξε».

Στο εκκλησάκι, το οποίο ανακαινίστηκε τα τελευταία χρόνια, τελείται λειτουργία κάθε χρόνο του Αγίου Δημητρίου. Περιλαμβάνεται στον κατάλογο των 13 χαρακτηρισμένων από το ΥΠΠΟ ως Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του Δήμου Αμαρουσίου.

Στον ίδιο δρόμο, βρίσκεται η **Βορέιος Βιβλιοθήκη**, κληροδότημα στον Δήμο Αμαρουσίου από τον Καθηγητή Θεόφιλο Βορέα ο οποίος, συνεχίζοντας τη μεγάλη παράδοση των Ελλήνων δωρητών, όρισε στη διαθήκη του να δοθεί το σύνολο της σημαντικής προσωπικής του Συλλογής (5.583 βιβλία) δωρεά στον Δήμο Αμαρουσίου. Η Βιβλιοθήκη στεγάζεται σε κτίριο του 1917, με καθαρά νεοκλασικές επιρροές, που ο Δήμος απέκτησε το 2004. Το κτίριο ανήκε αρχικά στην οικογένεια Γ. Μαραγκοπούλου και αργότερα, στο ομώνυμο Ίδρυμα για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Η Βορέιος Βιβλιοθήκη του Δήμου Αμαρουσίου είναι μέλος του Δικτύου Ελληνικών Βιβλιοθηκών της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Αποτελεί φάρο γνώσης και Πολιτισμού, για όλες τις ηλικίες, προάγοντας τη φιλιαναγνωσία, με έμφαση σε προγράμματα που απευθύνονται σε παιδιά και εφήβους. Στον δροσερό κήπο της, ο Δήμος τα καλοκαίρια διοργανώνει επιλεγμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις, που αρμόζουν στο χαρακτήρα του κτιρίου και το ρόλο της Βιβλιοθήκης.

Ολοκλήρωση της διαδρομής στην Πλατεία Ηρώων, στο κέντρο της πόλης, όπου βρίσκεται η **Ολυμπιακή Δημοτική Πινακοθήκη «Σπύρος Λούης»**. Ιστορικό κτίριο του 1871, στέγασε στο παρελθόν το πρώτο σχολείο και αργότερα το παλαιό Δημαρχείο της πόλης. Στην Πλατεία βρίσκεται επίσης, **το Μνημείο Ηρώων**, σύμβολο της γενναιότητας των Μαρουσιωτών, που πήραν μέρος στην πολιορκία της Ακρόπολης, προσφέροντας τη ζωή και την περιουσία τους στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.

Πεζοπορική διαδρομή: *Πλουτάρχου 28 (Μουσείο Τσαρούχη) – Χαϊμαντά & Αισώπου (πρώην οικία Γ. Κατσιμπαλη) – Στ. Δραγούμη 9 & Μιλτιάδου 30 (Βορέιος Βιβλιοθήκη), Στ. Δραγούμη & Βασ. Κωνσταντίνου (Άγιος Δημήτριος, Ενορία Ι.Ν. Αγ. Νικολάου, τηλ 210 8028027) – Πλατεία Ηρώων επί της οδού Βασ. Σοφίας (Ολυμπιακή Δημοτική Πινακοθήκη «Σπύρος Λούης» και Μνημείο Ηρώων).*

2

Στο Δάσος Συγγρού

2 και 9 Απριλίου 2022

Διαδρομή πολιτιστικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα στο Δάσος Συγγρού, τοποθεσία συνδεδεμένη άμεσα με την πόλη. Η βόλτα στο Δάσος Συγγρού αποτελεί αγαπημένη δραστηριότητα αναψυχής για τους κατοίκους του Αμαρουσίου και των όμορων Δήμων, που στον ελεύθερο χρόνο τους, ιδιαίτερα τα Σαββατοκύριακα, συρρέουν για πεζοπορία ή ποδηλασία στα δρομάκια και τα μονοπάτια του ή για αθλοπαιδιές στους μεγάλους ελεύθερους χώρους που διαθέτει. Το δάσος προσφέρει ξεκούραση και ηρεμία και γενικά τα πολύτιμα αγαθά ενός μοναδικού πράσινου περιβάλλοντος μέσα στην πόλη, απολαύσεις που δίνει απλόχερα η φύση και είναι σπάνιο να βρεθούν μέσα στον αθηναϊκό αστικό χώρο.

Πρόκειται για μία έκταση 950 περίπου στρεμμάτων, χαρακτηρισμένη ως Τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και αρχαιολογικών ευρημάτων, που καταδεικνύουν πως στην περιοχή του Κτήματος Συγγρού υπήρχε ένα από τα σημαντικότερα νεκροταφεία του Αθμόνου και πιθανόν το διοικητικό κέντρο του αρχαίου Δήμου. Τα 2/3 της έκτασης καλύπτονται από δάσος, καλυμμένο στο μεγαλύτερο μέρος του από χαλέπιο πεύκη (κοινό πεύκο), με υποόροφο από αείφυλλα πλατύφυλλα κυρίως πουρνάρι, αγριελιά και σχίνο. Η αυτοφυής βλάστηση έχει εμπλουτιστεί με κυπαρίσσια, βελανιδιές, χαρουπιές, κουτσουπιές, ευκάλυπτους, κουκουναριές, φράξους, μελικοκιές, κιτρινόξυλα, δάφνες και πλήθος άλλων φυτών. Στην υπόλοιπη έκταση καλλιεργούνται ελιές, αμπέλια, φυστικιές και άλλα δένδρα. Παράλληλα, το δάσος αποτελεί σπίτι για μια ευρεία ποικιλία δασικής πανίδας. Έχουν καταγραφεί 52 είδη πουλιών που διαβιούν στη διόλου ευκαταφρόνητη

για τα μέτρα της πόλης ποικιλία των βιοτόπων του. Πέραν όμως από την ορνιθοπανίδα, στο δάσος ζουν και άλλα ζώα, όπως μικρά θηλαστικά (σκατζόχοιροι, χελώνες, σαύρες κ.ά. ερπετά).

Το Δάσος Συγγρού αποτελεί κληροδότημα της Ιφιγένειας Α. Συγγρού (1842-1921), μιας σπάνιας γυναίκας που, με τις δωρεές και το φιλανθρωπικό της έργο, συνέχισε τη μεγάλη παράδοση των Ελλήνων ευεργετών. Τη διαχείρισή του έχει αναλάβει το Ινστιτούτο Γεωπονικών Επιστημών (ΙΓΕ), ΝΠΔΔ που τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης. Επίσης, ο Δήμος Αμαρουσίου και ο Σύλλογος «Φίλοι του Δάσους Συγγρού» συνεργάζονται και μεριμνούν για την προστασία του. Αξιοσημείωτα, στο πλαίσιο της πλούσιας δράσης του ΙΓΕ, είναι τα εκπαιδευτικά του προγράμματα, με τα σεμινάρια της μελισσοκομίας, της αμπελουργίας, των αρωματικών/φαρμακευτικών φυτών, της ελαιοκομίας και της λαχανοκομίας να συγκαταλέγονται ανάμεσα στα πλέον δημοφιλή.

Επιπλέον της περιήγησης στο φυσικό περιβάλλον του Δάσους, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στα σημαντικά ιστορικά κτίρια (Επαυλη του Ανδρέα Συγγρού, Παρακείμενο παρεκκλήσι του Αγίου Ανδρέα, Μουσείο Μελισσοκομίας, κτίριο Κριμπά και Θερμοκήπιο), που βρίσκονται στο χώρο του κτήματος και περιγράφονται συνοπτικά στη συνέχεια:

Έπαυλη του Ανδρέα Συγγρού, εξοχική κατοικία του εθνικού ευεργέτη Α. Συγγρού, σε σχέδια του Τσίλερ. Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα μεγαλοαστικής αρχιτεκτονικής μετά το 1881, στο μεταίχμιο του 19ου και του 20ού αιώνα, με πυργοειδείς απολήξεις και επάλξεις στο δώμα. Συγκαταλέγεται στα χαρακτηρισμένα από το ΥΠΠΟ ως Νεότερα Μνημεία της πόλης και είναι πρόσφατα ανακαινισμένη. Στεγάζει τις διοικητικές υπηρεσίες του ΙΓΕ καθώς και τη Γεωργική Βιβλιοθήκη, με σημαντικό αριθμό βιβλίων σχετικών με τη γεωργική εκπαίδευση και συνολικότερα με τη γεωργία καθώς και Φωτογραφικό Αρχείο και σπουδαίες συλλογές Χαρτών γεωργικού ενδιαφέροντος του 19ου και του 20ού αιώνα.

Στον αύλειο χώρο σώζεται ανδριάντας του Α. Συγγρού, που φιλοτεχνήθηκε από τον γλύπτη Αντωνιάδη, κατά παραγγελία της Ιφιγένειας Συγγρού καθώς και άγαλμα που αποδίδει τον Πάρι, έργο του γλύπτη Γεωργίου Μπονάνου.

Παρεκκλήσι του Αγίου Ανδρέα, στον περιβάλλοντα χώρο της έπαυλης, ορθόδοξος ναός νεογοθτικού ρυθμού, μοναδικός στην Ελλάδα. Περιλαμβάνεται μεταξύ των 13 χαρακτηρισμένων από το ΥΠΠΟ ως Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του Δήμου Αμαρουσίου.

Μουσείο Μελισσοκομίας, το μοναδικό εν Ελλάδι Μουσείο που φιλοξενεί τόσο σπάνιες κυψέλες απ' όλη τη χώρα. Περιλαμβάνει ακόμη στις συλλογές του, πύλινα καπνιστήρια και πολλά άλλα μελισσοκομικά αντικείμενα. Το Μουσείο εμπλουτίζεται συνεχώς, μετά την πρώτη μόνιμη έκθεση ελληνικών παραδοσιακών κυψελών, που διοργανώθηκε από το ΙΓΕ 17 χρόνια πριν. Το αρχικό κτίσμα λειτουργούσε ως βουστάσιο.

Κτίριο Βάσου Κριμπά, συγκρότημα που δείχνει να αποτελείται από κτίρια διαφορετικών εποχών, με υπέροχη εσωτερική αυλή. Στη μία πλευρά βρίσκεται Υαλόφρακτο Θερμοκήπιο Κάκτων διαφόρων ειδών και προελεύσεων.

Πεζοπορική διαδρομή. *Δάσος Συγγρού, Λεωφόρος Κηφισίας 182*

3

Στις Μεταβυζαντινές Εκκλησίες

21 Μαΐου 2022

Επίσκεψη σε τρεις Μεταβυζαντινές Εκκλησίες (Αγίου Κωνσταντίνου, Παναγίας Νερατζιώτισσας και Αγίου Ιωάννη Πέλικα). Περιλαμβάνονται στον Κατάλογο των 13 χαρακτηρισμένων ως Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του Αμαρουσίου. Παρουσίαση από Αρχαιολόγο του Τμήματος Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων και Μουσείων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής.

Άγιος Κωνσταντίνος, στην ομώνυμη οδό, ναός μονόκωρος, ξυλόστεγος με ημικυκλική αψίδα. Η ανέγερσή του χρονολογείται περί τα μέσα του 19ου αι., από τον Άγγελο Μεσογειίτη. Οι δεσποτικές εικόνες του τέμπλου ανάγονται στα μέσα του 19ου αι. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εικόνες του Δωδεκαόρτου, που είναι ζωγραφισμένες πάνω σε μέταλλο και χρονολογούνται στις αρχές του 20ού αι. Φέρουν την υπογραφή του Ξενοφώντα Παπαγγελάκη και εντάσσονται στη φυσιοκρατική δυτικότροπη τεχνοτροπία της εποχής. Στο εκκλησάκι τελείται λειτουργία κάθε χρόνο, στην εορτή των Αγίων Κωνσταντίνου & Ελένης και των Εισοδίων της Θεοτόκου.

Παναγία Νερατζιώτισσα, το πλέον εμβληματικό χριστιανικό μνημείο του Αμαρουσίου. Βρίσκεται στις ΝΑ υπώρειες του λόφου Πέλικα και η ονομασία του οφείλεται στις πολλές νερατζιώτις που είχε η περιοχή. Αποτελεί μονόκωρο καμαροσκέπαστο ναό με ημικυκλική αψίδα Ιερού και νάρθηκα προσαρτημένο στη δυτική πλευρά του, όπου διατηρείται μνημειακό υπέρθυρο προσκυνητήριο, με παράσταση της Θεοτόκου και αξιόλογα βυζαντινά γλυπτά σε δεύτερη χρήση. Στον κυρίως ναό, η καμάρα ενισχύεται με τρία τόξα, που

καλύπτουν τμήματα των σωζόμενων τοιχογραφιών του 17ου – 18ου αι. Η τοικοποιία περιλαμβάνει άφθονο αρχαιότερο υλικό και είναι πιθανό ο σημερινός ναός να έχει ανεγερθεί στη θέση παλαιότερου κτίσματος. Αξιόλογες είναι οι μεταβυζαντινές εικόνες της Νερατζιώτισσας, οι οποίες συντηρήθηκαν τα τελευταία χρόνια από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατ. Αττικής.

Ενδιαφέρουσα και ταυτόχρονα συγκινητική ήταν η εύρεση – μετά από σχεδόν ογδόντα χρόνια – των αρχαίων μαρμάρινων σπολίων της Νερατζιώτισσας, που στα χρόνια της Κατοχής, είχε φροντίσει να κρύψει από τον κατακτητή ο φωτισμένος Ιερομόναχος Αθανάσιος Χαμακιώτης, εντοιχίζοντάς τα σε κτιστή εξέδρα, στο προαύλιο του ναού. Τα ευρήματα προέκυψαν από την καθαίρεση της κτιστής εξέδρας κατά τις εργασίες διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου, που έγιναν με την εποπτεία του Τμήματος Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων και Μουσείων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατ. Αττικής. Πρόκειται για τμήμα επιτύμβιου μνημείου του 4ου αι. π.Χ., αρχιτεκτονικά μέλη και γλυπτά, που χρονολογούνται από τους κλασικούς χρόνους ως και τα παλαιохριστιανικά και βυζαντινά χρόνια.

Άγιος Ιωάννης του Πέλικα, στην κορυφή του ομώνυμου υψώματος, είναι μονόκωρος καμαροσκέπαστος ναός, με τρίπλευρη αψίδα Ιερού και κατάγραφος με αξιόλογες τοιχογραφίες του 17ου αι. Το κτίσμα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, λόγω των αρχαίων καταλοίπων που ξεχωρίζουν στη βάση του καθώς και των γλυπτών πάνω από την είσοδο.

Ευρήματα στην ευρύτερη περιοχή, καθώς επίσης και τα αρχαιότερα κρηπιδώματα κυρίως του Αγίου Ιωάννη του Πέλικα και της Παναγίας Νερατζιώτισσας, καθιστούν τον γύλοφο – ύψωμα του Πέλικα, ΒΑ της πεδιάδας του Αγίου Θωμά, ως την επικρατέστερη θέση του αρχαίου ιερού της Αμαρυσίας Αρτέμιδος.

Η μνήμη του Αγίου Ιωάννη τιμάται στο εκκλησάκι κάθε χρόνο στις 29 Αυγούστου.

Γράφει ο Φ. Κόντογλου, για το 'ρημοκκλήσι του Άγιου Γιάννη, που ήταν για κείνον το πιο αγαπημένο: *«Οι βαφές είναι χωματένιες και γλυκειές από την παληοσύνη ...μια γλυκύτητα που δεν μπορώ να την παραστήσω σ' όποιον δεν νοιώθει αυτή τη γλώσσα... Από μέσα οι τοίχοι είναι ζωγραφισμένοι από τη γης έως απάνω. Η ζωγραφική είναι απείραχτη, μονάχα πούναι*

καπνισμένη από το λιβάνι κι από τα κεριά ... Το τέμπλο είναι ξύλινο σκέτο, χωρίς πλουμίδια ... Όλα είναι ταπεινά, όλα παρηγορητικά».

Πεζοπορική διαδρομή: Αγίου Κωνσταντίνου & Ηφαιστου 3 (Αγ. Κωνσταντίνος), Αγίου Κωνσταντίνου 1 & Νερατζιωτίσσης (Παναγία Νερατζιώτισσα, τηλ 210 8028784), Στρατηγού Λέκκα 65 (Αγ. Ιωάννης Πέλικα).

4

Στο «Δρόμο του Νερού»

6 Ιουλίου και 1 Οκτωβρίου 2022

Το νερό διατρέχει τη μακράιωνη ιστορία της πόλης του Αμαρουσίου. Το μεγάλο ρέμα Κοκκιναράς, που διασχίζει το Μαρούσι από την περιοχή της Νέας Λέσβου έως την πεδιάδα του Αγίου Θωμά, ΝΔ του Ολυμπιακού Σταδίου, είναι η κύρια αιτία της αδιάκοπης κατοίκησης της περιοχής, από τους προϊστορικούς χρόνους έως την ύστερη αρχαιότητα. Η οικονομία του Δήμου, βασισμένη στην καλλιέργεια της γης και τη βιοτεχνία, παρέμεινε αδιάκοπα δυνατή και σταθερή για πολλούς αιώνες, γεγονός που τεκμαίρεται από τα αρχαιολογικά ευρήματα.

Στο πλαίσιο της Περιήγησης, παρουσιάστηκαν από Αρχαιολόγο του Τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και Μουσείων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής:

Το Αδριάνειο Υδραγωγείο (2ου αι. μ.Χ), το σπουδαιότερο τεχνικό έργο της αρχαιότητας στην Αττική, που διασχίζει στη διαδρομή του, με προορισμό τη δεξαμενή του Κολωνακίου, ολόκληρο το δυτικό τμήμα του σύγχρονου Δήμου. Επίσκεψη σε μια σειρά φρεατίων

του Υδραγωγείου, στον περιβάλλοντα χώρο του Ολυμπιακού Σταδίου και στη **Ρωμαϊκή Δεξαμενή**.

Ο εντοπισμός, η αποκάλυψη και η, για πρώτη φορά, ανασκαφική έρευνα τμήματος του Αδριάνειου Υδραγωγείου έγινε με τις αρχαιολογικές έρευνες του 2002, κατά τις διαμορφώσεις στο ΟΑΚΑ, στο πλαίσιο των Ολυμπιακών έργων.

Ταυτόχρονα, εντός και στην ευρύτερη περιοχή του ΟΑΚΑ, αποκαλύφθηκε και ένα ξεχωριστό υδραυλικό σύστημα από μεγάλες ορθογώνιες λιθόκτιστες δεξαμενές και πύλινους αγωγούς, που συγκέντρωναν τα ύδατα του ρέματος Πισπίρι για την άρδευση των αγρών τη περιοχής, ρωμαϊκό λουτρό και ληνοί, εγκαταστάσεις που ιδρύθηκαν τον 1ο π.Χ.-2ο μ. Χ. αι. και ήταν σε χρήση τουλάχιστον έως και τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια.

Είναι γεγονός ότι οι συστηματικές ανασκαφές που καθιέρωσε η Αρχαιολογική Υπηρεσία, την περίοδο 2000-2004, με τα μεγάλης κλίμακας δημόσια έργα, έφεραν στο φως εξαιρετικά σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα, για την αρχαία τοπογραφία και την ιστορία του σύγχρονου Δήμου.

Το **Αρχαιολογικό Πάρκο**, που βρίσκεται στο πρώην Ολυμπιακό Χωριό Δημοσιογραφίας, πλησίον του Ολυμπιακού Σταδίου, επί των οδών Ζήνωνος Ελεάτου και Αγησιλάου. Ένας μεγάλης σημασίας αναδεδειγμένος αρχαιολογικός χώρος, με αρχιτεκτονικά κατάλοιπα αγροικίας εργαστηριακού χαρακτήρα (villa rustica), που χρονολογούνται από τις αρχές του 3ου αι. μ.Χ. έως την Τουρκοκρατία και με ευρήματα εξαιρετικής ποιότητας ερυθρόμορφης κεραμικής ήδη από τον 4ο αι π. Χ.

Η ρωμαϊκή εγκατάσταση αποτελεί τεκμήριο για την αγροτική οικονομία του αρχαίου Δήμου στα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια και την παράδοσή του στην καλλιέργεια της γης και την αγγειοπλαστική, η οποία συνεχίστηκε έως τις μέρες μας.

Το **Εκθετήριο Αρχαίων Υδραυλικών Έργων** (αγωγών) και σιρού στο κέντρο της πόλης και οι Ιστορικές **κρήνες** στις Πλατείες Κασταλίας και Ηρώων, που αποτελούν σημείο αναφοράς για τη νεότερη ιστορία του Αμαρουσίου και για την επί πολλούς αιώνες ταύτιση της πόλης με το νερό.

Σήμερα, εκτός από τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, τα προαναφερόμενα σωζόμενα ευρήματα αποτελούν τα μόνα ορατά στον πυκνοκατοικημένο πολεοδομικό ιστό της μοντέρνας πόλης, σημεία αναφοράς της ιστορικής μνήμης και της διαχρονίας της.

Διαδρομή: Αφιετηρία ΗΣΑΠ ΕΙΡΗΝΗ, Πεζοπορία στον περιβάλλοντα χώρο του Ολυμπιακού Σταδίου (φρεάτια του Αδριάνειου Υδραγωγείου και Ρωμαϊκή Δεξαμενή). Αρχαιολογικό πάρκο, στη συμβολή των οδών Ζήνωνος Ελεάτου & Αγησιλάου (πλησίον του ΙΑΣΩ). Μετακίνηση με μέσο συγκοινωνίας, στο κέντρο της πόλης, Βασ. Σοφίας & Παλαιολόγου (κατάστημα Hondos Center), Πλατεία Κασταλίας, Πλατεία Ηρώων επί της οδού Βασ. Σοφίας.

5

Στα Μουσεία του Δήμου Αμαρουσίου

22 Οκτωβρίου και 12 Νοεμβρίου 2022

Το Μαρούσι, πόλη βαθιάς ιστορικότητας, διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, που διαφυλάσσεται και προβάλλεται από τα Μουσεία του. Μέσα από τα εκθέματά τους, ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με τεκμήρια πολλών περιόδων και πολιτισμών, που άνθισαν στον τόπο αυτό και συνθέτουν την ιστορία του.

Ο Δήμος Αμαρουσίου μεριμνά για τη μέγιστη δυνατή επάρκεια των Μουσείων του, ώστε να ανταποκρίνονται με τους πλέον σύγχρονους όρους στο ρόλο τους για την προστασία και την προβολή της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και την εξυπηρέτηση των επισκεπτών. Παράλληλα, τα Μουσεία αποτελούν, με τα ποικίλα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις καλλιτεχνικές τους δράσεις, ζωντανά κύτταρα Πολιτισμού του Αμαρουσίου

και της ευρύτερης περιοχής. Επίσκεψη/ξενάγηση στα Μουσεία της πόλης (Λαογραφικό, Σπαθάρειο και Φυσικής Ιστορίας).

Το **Μουσείο Φυσικής Ιστορίας**, με τις συλλογές του από την παγκόσμια πανίδα και με τα εκπαιδευτικά του προγράμματα, προάγει την περιβαλλοντική συνείδηση και αφύπνιση των πολιτών. Φιλοξενεί στο χώρο του σπουδαίες συλλογές ειδών του ζωϊκού βασιλείου, πολλά από τα οποία δεν υπάρχουν σε κανένα αντίστοιχο ελληνικό Μουσείο. Η συλλογή των αρπακτικών είναι η πλουσιότερη της χώρας ενώ ανάμεσα στα εκθέματα περιλαμβάνονται είδη τρωτά και υπό εξαφάνιση, που η πραγματική τους αξία είναι ανεκτίμητη.

Το **Σπαθάρειο**, θεματικό μουσείο μοναδικό στο είδος του, διατηρεί ζωντανό το λαϊκό θέατρο, δεχόμενο καθημερινά μικρούς και μεγάλους φίλους του Καραγκιόζη. Διαθέτει μια εξαιρετικά πλούσια συλλογή από φιγούρες και ζωγραφικά έργα του Ευγένιου και του Σωτήρη Σπαθάρη, καθώς και συλλογές από το παγκόσμιο θέατρο σκιών. Ιδιαίτερα σημαντική, πλέον της ψυχαγωγικής, είναι η εκπαιδευτική σημασία των παραστάσεων του Καραγκιόζη, που διοργανώνει το Μουσείο στις πλατείες και σε θεατρικές σκηνές της πόλης, με ιδιαίτερα δημοφιλές το Φεστιβάλ που πραγματοποιείται στον κήπο του Μουσείου, κάθε Σεπτέμβρη.

Το **Ιστορικό & Λαογραφικό Μουσείο** αποτελεί θεματοφύλακα της Μαρουσιώτικης παράδοσης και φυσιογνωμίας της πόλης. Με μία σημαντική συλλογή άνω των 1500 αντικειμένων λαογραφικού και ιστορικού ενδιαφέροντος - προερχόμενων κυρίως από δωρεές δημοτών - και ευρήματα αρχαιολογικών ανασκαφών, διασώζει σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς του Αμαρουσίου. Στο Μουσείο εκτίθεται επίσης, πλούσιο φωτογραφικό υλικό και συλλογή προσωπικών αντικειμένων του Μαρουσιώτη Ολυμπιονίκη, Μαραθωνοδρόμου Σπύρου Λούη.

Διαδρομή: *Μετακίνηση με μέσο συγκοινωνίας, Καίρη Θεόφιλου 2 & Κυπρίων Αγωνιστών (Φυσικής Ιστορίας τηλ 210 8105519), Βορείου Ηπίου 27 & Μεσογείων (Σπαθάρειο, τηλ 210 6127245), Βασ. Όλγας 26 & Πλάτωνος 1 (Λαογραφικό, τηλ 210 6128538 & 210 6128876), στο κέντρο της πόλης.*

6

Στο Κέντρο Ελληνικής Κεραμικής

11 Φεβρουαρίου 2023

Η Τέχνη της Κεραμικής και η διαχρονική της σχέση με το Μαρούσι είναι το θέμα της Περιήγησης/ξενάγησης στο Κέντρο Ελληνικής Κεραμικής, όπου εκτίθενται έργα παραδοσιακής αλλά και σύγχρονης καλλιτεχνικής Κεραμικής.

Η Κεραμική αποτελεί μία Τέχνη συνώνυμη με το Μαρούσι. Γιατί ο εύφορος αυτός τόπος, εκτός από λάδι και κρασί και καρποφόρα περιβόλια, έδινε από την αρχαιότητα χώμα κατάλληλο, που στα χέρια του καλού τεχνίτη και του καλλιτέχνη γινόταν πηλός για χρηστικά αντικείμενα της οικοσκευής αλλά και για έργα Τέχνης, θρησκευτικής λατρείας και αθλητισμού.

Η μεγάλη αυτή παράδοση επανεμφανίζεται στη σύγχρονη εποχή, όταν τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αι., αναπτύσσεται το εμπόριο του νερού. Η ζήτηση για μεγάλες ποσότητες αγγείων που θα επέτρεπαν τη μαζική διακίνηση του εκλεκτής ποιότητας, Μαρουσιώτικου πόσιμου νερού, άφθονου για την αντιμετώπιση των προβλημάτων υδροδότησης της Αθήνας, υπήρξε τεράστια. Τα ντόπια χώματα ήταν κατάλληλα και τα κεραμοποιεία δούλευαν ακατάπαυστα. Χαρακτηριστικές είναι οι φωτογραφίες της εποχής με τους νερουλάδες και τα υποζύγιά τους, φορτωμένα με πήλινες στάμνες φτιαγμένες στα περίφημα Μαρουσιώτικα κανατάδικα.

Μεταπολεμικά, μια νέα περίοδος ξεκίνησε για την Κεραμική Τέχνη, όταν ο Πάνος Βαλσαμάκης και η Ήρα Τριανταφυλλίδη και πολλοί ακόμη, εγκαταστάθηκαν στο Μαρούσι, όπου άφησαν τη σφραγίδα τους και το καθιέρωσαν ως Κέντρο της Καλλιτε-

χνικής Κεραμικής. Τότε δημιουργείται το Κέντρο Ελληνικής Κεραμικής και καθιερώνεται ο θεσμός της Πανελλήνιας Έκθεσης Κεραμικής, που αποτελεί σημείο αναφοράς για την πόλη αλλά και για τους Κεραμίστες από όλη την Ελλάδα. Από τα μέσα της δεκαετίας του '50 διοργανώθηκαν με τη συνεργασία της Πανελλήνιας Ένωσης Κεραμιστών – Αγγειοπλαστών και του Δήμου Αμαρουσίου 61 Πανελλήνιες Εκθέσεις Κεραμικής, που κάθε χρόνο αναδεικνύουν το έργο σπουδαίων Ελλήνων Κεραμιστών. Πολλά έργα από την εξαιρετική Συλλογή βραβευθέντων και διακριθέντων έργων παρουσιάζονται στο Εκθετήριο του Κέντρου.

Σήμερα, το Κέντρο Ελληνικής Κεραμικής, έχοντας συνδέσει το όνομά του με την πόλη του Αμαρουσίου, συνεχίζει επάξια τη μεγάλη παράδοση, διατηρώντας έναν φιλόξενο πολιτιστικό χώρο για την κοινωνία, την Τέχνη της Κεραμικής, την παιδεία και τον τουρισμό, την εκπαίδευση νέων κεραμιστών. Εδώ λειτουργεί το μοναδικό ΙΕΚ Κεραμικής στη χώρα μας. Πραγματοποιούνται, επίσης, βιωματικές δράσεις για μαθητές σχολείων, μαθήματα στον τροχό κεραμικής για μικρούς και μεγάλους τα Σαββατοκύριακα, πολιτιστικές εκδηλώσεις, σεμινάρια Κεραμικής, διαλέξεις για την Τέχνη και τον Πολιτισμό. Ανάμεσα στις ποικίλες δράσεις ξεχωρίζει ο Μαθητικός Διαγωνισμός Κεραμικής, ένας νέος ετήσιος θεσμός για τους μαθητές του Βορείου Τομέα Αθηνών, που διοργανώνεται με τη συνεργασία του Δήμου.

Η Κεραμική βρίσκεται ψηλά στην πολιτιστική ατζέντα του Δήμου Αμαρουσίου, καθώς αποτελεί σπουδαία κληρονομιά συνδεδεμένη με τη Τέχνη, την οικονομία και τη γενικότερη ανάπτυξη της πόλης και με τις κατάλληλες ενέργειες, μπορεί να προσδώσει προστιθέμενη αξία στη διεθνή εικόνα και την εξέλιξή της.

Βιωματικό Εργαστήριο «Από τον πηλό στο κεραμικό έργο». Η ενημέρωση περιλαμβάνει όλες τις φάσεις δημιουργίας, από το αρχικό στάδιο του πηλού μέχρι την τελική μορφή του κεραμικού έργου. Στο πλαίσιο αυτό, οι συμμετέχοντες πειραματίζονται με τον πηλό, δημιουργώντας τα δικά τους έργα.

Κέντρο Ελληνικής Κεραμικής, Λεωφόρος Κηφισίας 207, τηλ 210 8025332

7

Στην Αρχιτεκτονική κληρονομιά του Αμαρουσίου

1 & 2 Απριλίου 2023

Μία πρώτη περιήγηση σε δέκα από τα σαράντα διατηρητέα κτίρια στο Μαρούσι, που διαφυλάσσουν την αρχιτεκτονική μνήμη της πόλης. Παρουσίαση από Αρχιτέκτονες-Μηχανικούς της Διεύθυνσης Τεχνικών Έργων του Δήμου Αμαρουσίου, που έχουν την ευθύνη επίβλεψης του έργου αναστήλωσης διατηρητέων του Δήμου.

Ευχάριστη βόλτα σε πεζόδρομους και ήπιας κυκλοφορίας δρόμους, όπου συναντά κανείς «μικρές οάσεις» από παλιά αρχοντικά και θερινές επαύλεις του μεσοπολέμου, που η αίγλη τους δεν σταματά να γοητεύει.

Σπίτια κτισμένα σε μια εποχή που το Μαρούσι, με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του φυσικού του περιβάλλοντος – εξαιρετικό κλίμα, πλούσια βλάστηση, άφθονο και υγιεινό νερό – είχε αναδειχθεί σε δημοφιλές θέρετρο.

Έτσι, πολλά από τα διατηρητέα που παρουσιάστηκαν αποτελούν δείγματα κατοικιών εξοχικού τύπου, που έχουν κτιστεί την περίοδο του μεσοπολέμου, καθώς από το 1887 που δημιουργήθηκε το πρώτο ρυμοτομικό του σχέδιο, το Μαρούσι αποτέλεσε σημείο έλξης των εύπορων Αθηναίων, που έχτισαν εδώ τις εξοχικές κατοικίες τους.

Εκτός όμως από τις εξοχικές κατοικίες των Αθηναίων, την ίδια περίοδο κτίζονταν και οι κατοικίες των Μαρουσιωτών. Αυτές ήταν κυρίως διώροφες με εσωτερική ξύλινη κλίμακα για την επικοινωνία των ορόφων. Η κύρια κλίμακα ήταν πάντα εξωτερική, πέτρινη ή ξύλινη, που κατέληγε σε μεγάλο εξώστη, από τον οποίο γινόταν η είσοδος στον πρώτο

όροφο. Στο πίσω μέρος των κατοικιών υπήρχαν οι στάβλοι ή τα κοτέτσια, ενώ οι αυλές ήταν πάντα περιποιημένες με λουλούδια και κληματαριές. Στα διατηρητέα του Αμαρουσίου αναγνωρίζει κανείς κάποια κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά, όπως: συμμετρία, μεγαλοπρεπή απλότητα, πλαισίωση των ανοιγμάτων με κορνίζα, ξύλινα κουφώματα με γαλλικά παντζούρια, βυζαντινά κεραμίδια και διάφορα άλλα στοιχεία όπως το αέτωμα, το γείσο ή τα ακροκέραμα.

Πεζοπορική διαδρομή: Στ. Δραγούμη 9 & Μιλτιάδου 30 (Βορέειος Δημοτική Βιβλιοθήκη), οικία στη Δεληγιάννη – Ελευθ. Βενιζέλου 17 & Βασ. Κων/νου (Ιδιόμελο) – οικία στην Ελ. Βενιζέλου – οικίες στη Βασ. Γεωργίου – Γ. Σουρή & Βασ. Όλγας 14 (Πολυχώρος Πολιτισμού «ARTEMIS») - Γ. Σουρή & Πλαστήρα (Ίδρυμα Βουδούρη) – Αρκαδίου/Πλατεία Ηρώων (πρώην Βίλλα Λουμίδα – Προσεχής Στέγη του Ιστορικού & Λαογραφικού Μουσείου) – Ολυμπιακή Δημοτική Πινακοθήκη «Σπύρος Λούης», επί της οδού Βασ. Σοφίας.

Μία πρώτη περιήγηση στη Νέα Αρχιτεκτονική της πόλης.

Μέχρι τη δεκαετία του '60, το Μαρούσι κρατά τη δομή και το χαρακτήρα ενός ήσυχου προαστίου – κλειστής κοινότητας αμιγούς κατοικίας, στις βόρειες παρυφές της Αθήνας. Από κει και πέρα μεταλλάσσεται με γοργούς ρυθμούς και από προάστιο αποκτά χαρακτήρα υπερτοπικού κέντρου, που δέχεται τις σημαντικές σε όγκο και οικονομικό μέγεθος εγκαταστάσεις εταιρειών, Ομίλων Υγείας και παροχής ποικίλων άλλων υπηρεσιών, εμπορικών και αθλητικών κέντρων.

Σήμερα, το Μαρούσι αποτελεί έδρα επιχειρηματικότητας και επενδύσεων, όπου παράγεται το ¼ του ΑΕΠ της χώρας. Παράλληλα, έχει εξελιχθεί σε πρωτεύον μητροπολιτικό κέντρο, σημείο αναφοράς και προσέλκυσης νέων κατοίκων, εργαζομένων και επισκεπτών από όλη την Αττική.

Είναι μια περιοχή που διασπάται από τους πιο σημαντικούς κυκλοφοριακούς άξονες και αποτελεί την προέκταση του κέντρου του λεκανοπεδίου, αποκτώντας σταδιακά τις βασικές εγκαταστάσεις και τα χαρακτηριστικά του.

Έτσι, στις τελευταίες δεκαετίες, σπουδαίοι αρχιτέκτονες κλήθηκαν να δημιουργήσουν κτιριακά συγκροτήματα που προορίζονταν για γραφεία αλλά και κατοικίες, με σκοπό την κάλυψη των νέων αναγκών που προέκυψαν. Δείγματα της Νέας αυτής Αρχιτεκτονικής παρουσιάστηκαν από τους ίδιους τους αρχιτέκτονες-δημιουργούς στη συγκεκριμένη περιήγηση.

Πρόκειται για κτίρια σημαντικά για την εξέλιξη της Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής, που αποτελούν ορόσημα και πηγή έμπνευσης για τους νεότερους αρχιτέκτονες. Κτίρια που αποτυπώνουν σύγχρονες διεθνείς αισθητικές τάσεις και κοινωνικές αντιλήψεις, ανταποκρίνονται στις νέες απαιτήσεις για εργασιακά περιβάλλοντα υγιεινά και ευχάριστα, με φυσικό φωτισμό και αερισμό των χώρων, βιοκλιματικές μεθόδους εξοικονόμησης ενέργειας ή κτίρια που με τη μορφολογία τους, γίνονται σύμβολα της νέας αναπτυξιακής φυσιογνωμίας της πόλης.

Η περιήγηση περιλαμβάνει επίσκεψη σε τέσσερα Κτιριακά Συγκροτήματα Γραφείων και ένα Συγκρότημα Κατοικιών.

Διαδρομή: Μετακίνηση με μέσο συγκοινωνίας. Κτίριο γραφείων Α.Τομπάζη και συγκρότημα κατοικιών Α.Μπίρη στο Πολύδροσο, κτίριο γραφείων (ουρανοξύστης ATRINA) Ι. & Α. Βικέλα και συγκρότημα γραφείων του Ομίλου ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ ΑΕ, ISV ARCHITECTS στον Παράδεισο Αμαρουσίου, συγκρότημα γραφείων Μ. Κοκκίνου - Α. Κούρκουλα, πλησίον του Δημαρχείου, Δημοτικό Μέγαρο Αμαρουσίου Ι. & Α. Βικέλα, Βασ. Σοφίας 9 & Δημ. Μόσχα.

ΘΕΡΜΕΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για τις παρουσιάσεις τους: **Άρτεμη Σκουμπουρδή**, Αθηναιογράφο-συγγραφέα, **Γεώργιο Μπαλωτή**, Διευθυντή του Ινστιτούτου Γεωπονικών Επιστημών (ΙΓΕ), **Δήμητρα Πέτρου**, Αρχαιολόγο του Τμήματος Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων και Μουσείων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής, **Θεοδώρα Τζεφέρη**, Αρχαιολόγο του Τμήματος Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων και Μουσείων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής, **Μένια Σπαθάρη**, Προϊσταμένη των Μουσείων του Δήμου Αμαρουσίου, **Λήδα Κωλέπη**, Υπεύθυνη του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, **Μαριγώ Χορμοβίτη**, Υπεύθυνη του Ιστορικού & Λαογραφικού Μουσείου, **Φωτεινή Παμβουξόγλου**, Προϊσταμένη της Βορείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης, **Νικόλαο Βαλλάτο**, Πρόεδρο της Πανελλήνιας Ένωσης Κεραμιστών-Αγγειοπλαστών, **Δωρίνα Καρύδη**, Αρχαιολόγο, **Μαρία Κατσιμπούρα** Αρχιτέκτονα, Προϊσταμένη του Τμήματος Κατασκευής & Επίβλεψης Έργων της Διεύθυνσης Τεχνικών Έργων Δήμου Αμαρουσίου και **Μαρία Στεφανάκη**, Αρχιτέκτονα, Στέλεχος του προαναφερόμενου Τμήματος του Δήμου Αμαρουσίου, **Δέσποινα Τομπάζη**, Οικονομική διαχειρίστρια του Γραφείου Μελετών Αλέξανδρου Ν. Τομπάζη, **Ανδρέα Κούρκουλα** Καθηγήτη Αρχιτεκτονικής, **Αναστάσιο Μπίρη**, Καθηγητή Αρχιτεκτονικής, **Ιωάννη & Αλέξη Βικέλα**, Αρχιτέκτονες, **Δήμητρα Μπελεγράτη**, Αρχιτέκτονα, **Ανάργυρο Μουγιάκο**, Αρχιτέκτονα, **Νικόλαο Νίντο**, Αρχιτέκτονα, **Ηλία Μπρατόπουλο**, Αρχιτέκτονα, Τακτικό μέλος του Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής ΠΕ Βορείου Τομέα Αθηνών.

Για τη συμβολή τους: **Ελένη Ανδρικού**, Αρχαιολόγο, Διευθύντρια της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής, **Νίκη Βασιλικού**, Αρχαιολόγο, Προϊσταμένη του Τμήματος Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων και Μουσείων της Εφορείας Ανατολικής Αττικής, **Ναυσικά Χατζηδάκη**, Αρχιτέκτονα, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Περιβάλλοντος & Ποιότητας Ζωής Δήμου Αμαρουσίου & Πρόεδρο του Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής ΠΕ Βορείου Τομέα Αθηνών, **Αθηνά Ρέππου**, Πολιτικό Μηχανικό, Σύμβουλο Δημάρχου Αμαρουσίου επί Τεχνικών θεμάτων, **Αθηνά Σκάρλα**, Αρχιτέκτονα-Μηχανικό, Διευθύντρια ΔΑΟΚΑ ΥΠΕΝ, **Δήμητρα Ματσούκα**, Αρχιτέκτονα, Προϊσταμένη Τμήματος Διατηρητέων Κτηρίων ΥΠΕΝ, **Γεωργία Δεληγιαννοπούλου**, Φιλολόγο, **Ασημίνα Γρηγορίου**, Αρχαιολόγο-Μουσειολόγο και **Ιωάννα Αμαξιλιάτη**, Δημοσιογράφο και Τακτικό Μέλος της Α΄ βάθμιας Σχολικής Επιτροπής του Δήμου Αμαρουσίου.

Θερμές ευχαριστίες στον Αντιδήμαρχο Περιβάλλοντος & Ποιότητας Ζωής **Γιάννη Ιωαννίδη** και στους εργαζομένους στη **Δημοτική Συγκοινωνία Αμαρουσίου**, που μερίμνησαν για τη μεταφορά των συμμετεχόντων.

Σύνταξη - Επιμέλεια Κειμένων: **Άννα Βαγιωνά**, Σύμβουλος Δημάρχου Αμαρουσίου σε θέματα Πολιτισμού, Υπεύθυνη σχεδιασμού του Προγράμματος.

Πηγές: 1. Παρουσιάσεις Εισηγητών του Προγράμματος 2. «Διαχρονικό Μαρούσι. Αναζητώντας μια σύγχρονη φυσιογνωμία στη μνήμη της πόλης», Έκδοση ΚΕΔΑ, 2022-Κείμενα της Αρχαιολόγου Θ. Τζεφέρη «Αρχαίο Άθμονο. Ο Δήμος μέσα από παλαιά και νέα αρχαιολογικά ευρήματα» και της Ι. Καράνη, Αρχιτέκτονος-Μηχανικού, Προϊσταμένης της Δ/νσης Προστασίας & Αναστήλωσης Νεότερων & Σύγχρονων Μνημείων ΥΠΠΟ «Η μνήμη ως φορέας ταυτότητας και εξέλιξης. Η συμβολή της Νεότερης & Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής στο Μαρούσι» 3. «Γαία Αμαρυσίας Αρτέμιδος», Δήμος Αμαρουσίου, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 2004 4. «Πολεοδομικά Τετράδια», Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ, 2001 5. Ένα κερύ στις εκκλησίες του Μαρουσίου, Έκδοση Δήμου Αμαρουσίου, 2020 6. «Μαρούσι. Η Ιστορία της πόλης μέσα από τα Εκθέματά της», Έκδοση Δήμου Αμαρουσίου, 2021 7. <https://www.ige.gr>

Το Πρόγραμμα συνεχίζεται. Ενημέρωση για τις προσεχείς «Πολιτιστικές Διαδρομές» από τις διαδικτυακές σελίδες του Δήμου Αμαρουσίου (www.maroussi.gr) και της ΚΕΔΑ (www.keda.com.gr). Η συμμετοχή στις πολιτιστικές διαδρομές είναι **δωρεάν**. Ανώτερος αριθμός συμμετεχόντων, ανά διαδρομή: 50 άτομα. Κατά κανόνα οι περιηγήσεις επαναλαμβάνονται.

Υπεύθυνη Επικοινωνίας του Προγράμματος: **Ρούλα Ρέππου**, 210 8056314 - ΚΕΔΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Βασ. Σοφίας 85, 151 24 Μαρούσι, Τηλ.: 210 8021308 -210 8056314

www.keda.com.gr | e-mail: keda@maroussi.gr

 politistikomarousi